

QISHLOQ XOJALIGINI RAQAMLASHTIRISH SHAROITIDA AGRAR**IQTISODIYOTNI RIVOJLANTIRISH**

Opayev Biysenbay Aymanovich

Berdax nomidagi Qoraqalpoq davlat universiteti,

"Menedjment va iqtisodiyot asoslari kafedrası", assistent oqituvchisi

Annotatsiya:

Mazkur maqolada respublikamizda qishloq xojaligi sohasini rivojlantirish uchun raqamlashtirish asosida iqtisodiy samaradorlikga erishish boyicha ilmiy-nazariy fikr-mulohazalar bayon etilgan.

Kalit sozlar: agro iqtisodiyot, raqamlashtirish siyosati, islohot, PF-5742, iqtisodiyot elementlari, texnologiya, tranzaksion xarajatlar

Malumki, bugungi kunda Ozbekiston iqtisodiyoti barcha sohada jadal rivojlanib bormoqda. Shuningdek, agrar sohada ham keng kolamda islohatlar olib borilmoqda. Aytishimiz mumkinki, iqtisodiyotni barcha jabhalarida raqamlashtirish faoliyati olib borish ozing samarali tasirini korsatadi. Ushbu maqolada ilmiy tadqiqot faoliyatimdan kelib chiqqan holda, qishloq xojaligi sohasida raqamlashtirish jarayonini olib borish uchun davlat tarafidan keng etibor qaratilmoqda. Qishloq xojaligini raqamlashtirish boyicha davlat islohatlarini tahlil qilar ekanmiz, quyidagilarni asoslashimiz mumkindir:

2021-yil 28-dekabr kuni Ozbekiston Respublikasi Qishloq xojaligi vazirligida agrosanoat majmuasi va Ommaviy axborot vositalari vakillari ishtirokida konferensiya-taqdimot bolib otdi. Tadbirda qishloq xojaligi tarmogini jadal raqamlashtirish boyicha dasturlar doirasida yaratilgan 10 ta axborot tizimlari va platformalari taqdim etildi. Anjumanni qishloq xojaligi vazirining agrosanoat majmuini raqamlashtirish boyicha vazirlik hodimlari ishtirok etishdi. Yurtboshimizning "Raqamli Ozbekiston - 2030 strategiyasini tasdiqlash va uni samarali amalga oshirish chora-tadbirlari togrisida"gi Farmoni bilan agrosanoatni rivojlantirishga qaratilgan bir necha onlab loyihalarni amalga oshirish belgilangan. Shu asosda raqamlashtirish boyicha qoyilgan vazifa va topshiriqlarni jadal suratlarda olib borishda yetakchi xorijiy tajribani organish, jumladan, Yevropa Ittifoqi va Jahon Bankining maslahat va moliyaviy qollab-quvvatlashidan, eng yaxshi texnik yechimlardan foydalanilmoqda. Malumki, ohirgi 15 yil ichida Ozbekiston aholisi 27 milliondan deyarli 40 millionga yetdi, har bir kishi uchun ajratilgan yer maydoni esa 23 sotixdan 16 sotixga kamaydi. Takidlash lozimki, 1 gektar yerni sugorish uchun moljallangan suv resurslari 3048 m³ dan 2889 m³ ga qisqardi. Mazkur muammoning yechimini aniqlash maqsadida Ozbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 17-iyundagi PF-5742- sonli qishloq xojaligida yer va suv resurslaridan samarali foydalanishga qaratilgan Farmoni³ qabul qilindi. Ushbu farmonda yerning aniq hisobini yuritish va yer maydonlarining meliorativ holati haqidagi malumotlar bazasini shakllantirish

masalalari belgilangan. Ozbekiston agrosanoat majmuasi uchun mustaqillik davri burilish nuqtalaridan biri boldi, qishloq xojaligi sohani raqamlashtirish masalalarida davlat tomonidan qollab-quvvatlanmay qoldi. Shu paytdan boshlab agrosanoat bozorining yirik ishtirokchilari davlatdan mustaqil ravishda o'zlarining axborot tuzilmalarini yaratishni boshladilar. Bu davlatning yirik agrobiznesga tasirini yoqotishiga, agrosanoat majmuasini rivojlantirishni ragbatlantirish bo'yicha chora-tadbirlar samaradorligini pasayishiga va kichik ishlab chiqaruvchilarning faoliyatini kengaytirish imkoniyatlarini yoqotishiga olib keldi. Hozirgi bosqichda raqamlashtirish alohida xojalik yurituvchi subyektlar, davlatlar siyosatiga tasir korsatishning kuchli usullaridan biriga aylandi. Yurtimizda iqtisodiyot va uning tarmoqlarini raqamlashtirish jarayoni boshlandi. Bunday tadbirlarning maqsadi zamonaviy texnologiyalar tarmoqlari va tizimlarini o'z ichiga olgan keng kolamli masalalar bo'yicha tegishli malumotlar bazalari bilan yagona axborot makonini yaratishdir.

Rivojlanayotgan mamlakatlarda doimiy oziq-ovqat tanqisligi mavjud. Ushbu tanqislikni korib chiqadigan bolsak:

- ekologik toza qishloq xojaligi mahsulotlarini ishlab chiqarish:
- soglom ovqatlanish tarafdorlari sonining kopayishi, bu ekologik toza mahsulotlarga talabni oshiradi;
- yirik savdo tarmoqlarining barcha bitimlar bo'yicha maksimal foyda olishga yonaltirilganligi, bu esa sotiladigan oziq-ovqat mahsulotlarining tarkibi va kelib chiqishi jim bolishiga olib keladi;
- turli mamlakatlarda agrosanoat majmuasini rivojlantirish bo'yicha raqamlashtirish boshqaruviga o'tishning ozgaruvchanligini global bozorlarda yopiq raqobat va kichik ishlab chiqaruvchilarni kamsitishga olib keladi. Raqamli iqtisodiyotning oziga xos xususiyati - bu malumotlarni elektron shaklda saqlash va malumotlarni doimiy ravishda katta hajmda qayta ishlash bilan iqtisodiy faoliyatni amalga oshirish, bu esa biznes jarayonlarini optimallashtirish uchun asos bolgan aniq va obektiv tahliliy xulosalarni olish imkonini beradi. Raqamli vositalarni jalb qilish bilan ishlaydigan iqtisodiyotning tarkibiy qismlari narsalar Interneti, blokcheyn, suniy intellektga aylandi.

Qishloq xojaligi sanoatini raqamlashtirish yollari quyidagicha bolishi mumkin:

- aholining tadbirkorlik faoliyatini olib borishning zamonaviy sharoitlariga moslashishi uchun ijtimoiy tarkibiy qismning ozgarishi bilan tavsiflanadigan ozozidan tashkil etilgan oz-ozini tashkil etish;
- markazlashtirilgan boshqaruv-raqamlashtirishning barcha bosqichlari huquqiy hujjatlar bilan tartibga solinadi, Qonunchilik darajasida tasdiqlangan normalarning bajarilishi davlat idoralari tomonidan nazorat qilinadi;
- yonaltirilgan raqamlashtirish. Raqamli texnologiyalar segmentini rivojlantirish uchun rivojlangan axborotkommunikatsiya infratuzilmasini tayyorlash zarur. Raqamli iqtisodiyot

oldida turgan muammolarni hal qilish uchun tegishli bilim bazalari, axborot resurslari va interaktiv jamoalar, integratsiyalashgan biznes platformalarining keng tarmogi, raqamli muhit va yangi sharoitlarda ishlashi mumkin bolgan kadrlar kerak. Bunday keng qamrovli yondashuv raqamli ekotizimni yaratishga imkon beradi, unda har bir ishtirokchi ikki tomonlama rol oynaydi - mijoz va malumotlar serveri. Bu agrar raqamli ekotizimlar faoliyat korsatadigan mavzuga yonaltirilgan klasterlar uchun asos yaratadi. Raqamli texnologiyalardan foydalanish agrosanoat majmuasida mahsuldorlik va rentabellikning oshish suratlariga ijobiy tasir korsatadi. Bunga yaqqol misol Isroil bolib, unda yer resurslarining atigi 20 foizi qishloq xojaligi faoliyati uchun mos keladi va shu bilan birga aholining oziq-ovqat bilan taminlanishi 95 foizni tashkil etadi. Bunday holda, qulay tabiiy-iqlim sharoitlarining yoqligi innovatsion texnologiyalar imkoniyatlari bilan qoplanadi. Agrosanoat majmuasiga raqamli texnologiyalarni joriy etish samaradorligining yana bir misoli "aqlli" fermer xojaliklarini yaratishdir. Ushbu texnologiya sut ishlab chiqarishni ortacha 30-40% ga oshirishga imkon beradi, transportni boshqarishning zamonaviy usullaridan foydalanish yoqilgi xarajatlarini 20% ga kamaytirishga imkon beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Afonina V.E. The impact of digitalization on the development of the agrarian sector of the economy // MSH. 2018. №3. - With. 15-17.
2. Ozbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni, 05.10.2020 yildagi PF6079-son
3. Ozbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni, 17.06.2019 yildagi PF5742-son
4. Семин А.Н., Кислицкий М.М., Агнаева И.Ю., Ворона В.Ю. Отечественный опыт формирования локального уровня сельской экономики средствами цифровых технологий // ЭТАП. 2018. №6. — С. 73-85.